

"Əkinçi" ilə başlanan yol

Milli Mətbuatımız həmişə xalqımızın şanlı tarixinin güzgüsü olub

Bu gün ölkəmizdə Milli Mətbuat Günüdür. Düz 140 il öncə Həsən bəy Zərdabi tərəfindən əsası qoyulan bu tarixi gün respublikamızda hər il böyük çəhtirə qeyd olunur. Bu il isə dövlət sərəyəsində qeyd olunan 140 illik yubiley daha əlamətdar oldu.

Prezident İlham Əliyevin imzaladığı sərəncama uyğun olaraq ölkə üzrə qeyd olunan silsilə tədirələr toplusu dövlət başçısının təlifləri ilə davam etdi. Belə ki, Azərbaycan prezidentinin KİV nümayəndələri ilə bağlı imzaladığı sərəncam ümumiliklə 180 jurnalisti əhatə etdi. 1 nəfər 2-ci dərəcəli "Vətəna xidmətə görə" ordeni, 4 nəfər 3-cü dərəcəli "Vətəna xidmətə görə" ordeni ilə, 91 nəfər "Tərəqqi" medalı ilə təltif olundu.

Bundan başqa, 44 nəfər "Əməkdar jurnalist", 17 nəfər "Əməkdar mədəniyyət işçisi" fəxri adlarına layiq görüldü. 2 nəfər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdü, 21 nəfər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu" ilə təltif edildi. Sevindirici haldır ki, bu mükafatçılar sırasında "Azad Azərbaycan" qəzetinin əməkdaşları da yer alıb.

140 yaşlı Azərbaycan Milli Mətbuatı

"Əkinçi"nin beşiyi başında durmuş qeyrətli, vicdanlı vətəndaş, vətən və millət təvəssübü Həsən bəy Zərdabi xalqımızın milli dirçəliyi üçün o vaxta qədər heç kəsini etmədiyi və edə bilmədiyi bir iş gördü. Sonrakı illərdə "Əkinçi"nin başladığı işi davam və inkişaf etdirən, onun ənənələrini yaşadan çoxlu mətbuat orqanları meydana gəldi. Həmin mətbuat orqanları xalqın savadlanmasını, maariflənməsini, milli şüurun dirçəlməsini üçün çox böyük iş gördülər.

Əncəz əsası Həsən bəy Zərdabının "Əkinçi" qəzeti ilə qoyulmuş Milli Mətbuatımız Azərbaycan xalqının mədəniyyətinə tarixinə şərfəli səhifələr yazmış, milli məniyyətinin formalaşmasına, mədəni dəyərlərin qorunub saxlanılmasına misilsiz rol oynamışdır. Milli Mətbuatımız inkişaf mərhələləri Azərbaycan xalqının azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizə tarixinin tərkib hissəsidir.

XIX yüzilliyin ikinci yarısında Şimali Azərbaycanın mədəni həyatının ən mühüm hadisəsi Azərbaycan dili dövrə mətbuatın meydana gəlməsi idi. Qəzet nəsr etməyi qərar almış H.B.Zərdabi bu yolda böyük zəhmət sərf etmişdi. Qəzetin nəsrinin təşkilində Zərdabiya o zamanı Bakı qubernatoru D.S.Starostski (1832-1884) xeyli yardım göstərmişdi. "Əkinçi" qəzetinin ilk nömrəsi 1875-ci ilyulun 22-də işıq üzünə girdi. Bu xəbər bütün Qafqazda geniş əks-səda doğurdu.

1875-1877-ci illərdə "Əkinçi"nin 56 nömrəsi çıxmışdı. İlk dövərdə bu qəzetin buraxılışı maliyyə cəhətdən zərər

gətirirdi. Geniş kütlələrin "Əkinçi"yə marağını oyatmaq üçün H.B.Zərdabi qəzetin pulsuz yayılması vasitəsinə əl atdı. O, tədricən "Əkinçi"nin atrafında ziyalılar və təhsil alan gənclərdən ibarət kifayət qədər böyük bir faal qrupunu birləşirdi. S.Ə.Sirvani, H.B.Vəzirov, A.Adigözəlov, Moskvada Peterovski Kond Təsərrüfat Akademiyasında ali təhsil almış Əsgər Ağa Gorani, Hacı Məmmədşadiq (Əbdülhəsən Nəvai), Mirzə Həsən Ələqədar, Ələkbər Şeydər, Məhəbbət Dərbəndi (Əli Mədəd) və başqaları qəzetlə faal əməkdaşlıq edirdilər. M.F.Axundov da "Əkinçi"nin şahfələrlə yazıları ilə çıxış edirdi. Cənubi Qafqaz və Dağıstanın bir sıra şəhərlərində, İranda qəzetin müxbirləri yer idi. Qəzetin nəsrinin bütün müsəlman Şərqi üçün böyük əhəmiyyəti var idi. "Əkinçi" beynəlxalq əks-səda doğurmuşdu. Bu qəzet bütün Şərqi dünyəsində Avropa üslubunda nəsr olunmuş birinci mətbuat orqanı idi.

"Əkinçi" mütərəqqi maarifçi, demokratik ideyaları təbliğ edər, mövhumata, cəhəlatə və əvamlığa qarşı çıxırdı. Azərbaycan gərəkliliyinin bir çox zəruri problemlərini qatırdırdı. Qəzet öz dövrünü keçirmiş sosial-iqtisadi qaydaları aradan qaldırmaq və azadlıq çıxmaq üçün məhz elm və maarifin ən mühüm vasitə rolunu oynadığına əmin idi. "Əkinçi" xalq kütlələrinin maarifləndirilməsi ideyasını ardıcıl şəkildə və inadla müdafiə edirdi. O, təhsil və təbii məsələlərin xüsusi əhəmiyyət verir, məktəblərə yeni təlim və təbii təbii edilmişinə töhfələr çıxırdı.

"Əkinçi" Azərbaycan cəmiyyətində təhsilinin, qadınların ictimai həyata cəlb olunmasının zərurliyini müdafiə edən ilk qəzet idi. Qəzet ana dilinin saflığı uğrunda yorulmaz mübarizə aparırdı. Azərbaycan milli publisistikasının yaradılmasında bu qəzetin böyük xidməti olmuşdu. "Əkinçi"nin demokratik ideyaları bəzi mürtəce qüvvələr, bəyler, rühənlər və qar məmurları tərəfindən narahaətli qarşılanırdı. Nəticədə, 1877-ci ilin əvvəllərində qəzetin abunəçilərinin sayı azaldı. 1877-1878-ci illərdə Rusiya-Türkiyə müharibəsinin başlanması ilə qar senzurası qəzetdə siyasi xarakterli məsələlərə toxunmağı qadağan etdikdən sonra "Əkinçi" üçün ağır vəziyyət yarandı. Ho-

kumat 1877-ci ilin sentyabrında qəzetin nəsrinin dayandırılması barədə fərman verdi.

"Əkinçi"nin nəsrini dayandırdıqdan iki il sonra Tiflisdə Azərbaycan dilində başqa bir qəzet - "Ziya" çıxmağa başladı. Qəzet həftədə bir dəfə litografiya üslubu ilə çap olunurdu; həftə 4-8 səhifə idi. Qəzetin 1880-ci ilə qədər 76 nömrəsi buraxılmışdı. 1880-ci il dekabrın 6-dan etibarən "Ziya" qəzeti "Ziyayi-Qafqaziyyə" adı altında çıxmağa başladı. Özü də bu qəzet mətbəə üslubu ilə çap olunurdu. Onun nəsrini 1884-ci il iyunun 1-dək davam etdi. Bu müddət ərzində qəzetin 104 nömrəsi çıxdı. "Ziya" ilə müqayisədə "Ziyayi-Qafqaziyyə" qəzeti daha geniş proqram üzrə nəsr olunurdu. Bu proqramda ictimai-siyasi problemlərə də geniş yer veriliirdi. Lakin o, irəliləyən doğru əla bir addım atı bilmədi.

1880-ci ildə Tiflisdə Seyid Ünsizadənin qardaşı Cəlil Ünsizadə tərəfindən "Kəşkül" adlı yeni qəzet nəsr olunmağa başladı. "Kəşkül" qəzetdən çox jurnala bənzər idi. Onun nəsrini C.Ünsizadə təhsilli, Avropa və rus mədəniyyəti ilə tanış olan bir adam idi. "Kəşkül" öz ideya istiqamətinə görə "Əkinçi"yə daha yaxın idi. Qəzet siyasi, ticarət, sənaye, sənətkarlıq və mədəniyyət məsələlərinə toxunurdu. 1884-ci il yanvarın 1-dən "Kəşkül" həftəlik qəzetə çevrildi və 1891-ci ilədək nəsr edildi. "Kəşkül"də publisistik məqalələr, dil, ədəbiyyat, incesənət, ictimai-siyasi məsələlər üzrə yazılar, orijinal ədəbi parçalar, Avropa, Şərqi və rus ədəbiyyatından tərcümələr çap olunurdu.

S.Ə. Sirvani, F.Köçəri, M.Şah-taxtılı, A.Qayıbov və başqaları "Kəşkül" qəzeti ilə fəal surətdə əməkdaşlıq edirdilər. Qəzet Cənubi Qafqaz, Rusiya, Avropa və Asiya xalqlarının mədəni irsinin təbliğ edilmişinə böyük diqqət yetirir, öz oxucularını rus klassiklərinin əsərləri ilə tanış edirdi. "Kəşkül" klassiklərin təbliğində müəyyən rol oynayırdı. Xəyyam, Sadi, Hafiz və başqalarının irsinə böyük əhəmiyyət verirdi.

Tiflisdə çıxan "Vozrojdenye", jurnalında, "Zakafqazskaya rec", "Yeje-nednənoye obzrenie" qəzetində C.Məmmədşadiq, Q.Qabulov, S.Rıvanski, Ə.Sultanov, N.Nərimanov və

H.Minsazov "Müsəlman şöbələri" adında xüsusi rubrika açaraq, orada öz məqalələrini dərc edirdilər. M.Ə.Şah-taxtinski "Moskovskie vedomosti" və "Novoye vremya" qəzetlərinin İstanbuldakı müxbiri vəzifəsində işləyirdi. Azərbaycan mətbuatı XIX əsrin sonunda ilk addımlarını atmasına baxmayaraq, 25 il ərzində sürətlə inkişaf etmişdi. Bu illərdə 10 yaxşı ham azərbaycandilli, həm də rüsdilli mətbuat orqanları işıq üzünə çıxmış, Azərbaycan publisistikasında isə parlaq bir nəsil yaradıcı fəaliyyətə başlamışdı.

Bu gün də Azərbaycan Respublikası söz, fikir və məlumat azadlığının inkişafı sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən Avropa Şurası və ATƏT-lə sıx əməkdaşlıq edir, üzünə götürdüyü öhdəsizliklərdən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirir. Qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq standartlara cavab verən ictimaiyyət xidmətlərinin yaradılması istiqamətində əməkdaşlıq davam etdirilir. Bu gün mətbuat cəmiyyətin aydınlaşdırma funksiyasını yerinə yetirir. Demokratizmi, azadlıq, insan hüquqlarının qorunması uğrunda daim mübarizə apararaq, ictimai rəyin formalaşmasına fəal kömək edən mətbuat bütün proseslərin önündə gedir, cəmiyyətin inkişafına xidmət edir.

Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin mətbuatımızla bağlı dediyi fikirlər yuxarıda qeyd olunanları təsdiqləyir: "XX əsrin sonlarında yenedən öz dövlət müstəqilliyini qazanmış ölkəmizdə milli dövlət ideyalarının və ənənələrinin möhkəmləndirilməsində, demokratik dəyərlərin bərqərar olunmasında beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın rolunun və nüfuzunun güclənməsində mətbuatımızın xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir. Milli Mətbuat Gününü qeyd edərkən Azərbaycanca vətəndaşların əsas hüquq və azadlıqlarının, o cümlədən söz, fikir və məlumat azadlığının təmin olunmasında ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri ölməz. Məhz Heydər Əliyevin siyasi iradəsi və məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində müstəqil sərbəst fəaliyyət üçün bütün imkanlar yaradıldı. Bu sahədə jurnalist ictimaiyyətinin təşəbbüsləri dəstəkləndi. Mətbuatın maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi üçün vacib addımlar atıldı, jurnalist hüquqlarının etibarlı surətdə qorunması təmin edildi".

İyulun 22-si Milli Mətbuatımız doğum gündüdür. Həmin gün təkcə jurnalistlər peşə bayramı deyil, həm də Azərbaycan, demokratik cəmiyyət quruculuğunda fəal iştirak edən soydaşlarımız üçün ən aziz gündür. Bu münasibətlə bütün mətbuat işçiləri təbrik edər, azad sözün və azad fikrin keyfiyyətində daim ayıq-sayıq dayanmağa vəsləyir və onlara yeni-yeni yarıdıcı uğurları arzulayırıq.

Hacı Tofiq SEYİDZADƏ